

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

ВЪРХОВЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ
НА СЪЮЗА ПО ВЪПРОСИТЕ
НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ И
ПОЛИТИКАТА НА СИГУРНОСТ

Брюксел, 20.3.2021 г.
JOIN(2021) 8 final

СЪВМЕСТНО СЪОБЩЕНИЕ ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪВЕТ

**Актуално състояние на политическите, икономическите и търговските отношения
между ЕС и Турция**

1. ВЪВЕДЕНИЕ

На своето заседание през декември 2020 г.¹ Европейският съвет отбеляза, че Турция е предприела едностранни действия и провокации и е засилила реториката си срещу Европейския съюз, негови държави членки и европейски лидери. Той потвърди отново стратегическия интерес на Европейския съюз от развитието на отношения с Турция, основаващи се на сътрудничество и взаимна изгода. Той подчерта, че предложението за положителен план ЕС—Турция остава валидно, ако Турция изяви готовност да утвърждава истинско партньорство със Съюза и неговите държави членки и да разрешава различията чрез диалог и в съответствие с международното право. Той подчерта също така, че Европейският съюз запазва ангажимента си да защитава интересите си и тези на своите държави членки, както и да поддържа регионалната стабилност.

Във връзка с това Европейският съвет прикани върховния представител и Комисията да представят доклад за актуалното състояние на политическите, икономическите и търговските отношения между ЕС и Турция, както и за възможните инструменти и начини на действие, включително за разширяването на обхвата на Решението на Съвета от 11 ноември 2019 г.², които да бъдат разгледани най-късно на заседанието на Европейския съвет през март 2021 г. Настоящото съвместно съобщение е в отговор на тази покана. То не заменя и не предопределя следващия пакет на Комисията за разширяването, включително доклада за Турция.

II. ПОЛИТИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ

През последните години политическият контекст в отношенията между ЕС и Турция постепенно се влоши, което доведе до фактическото спиране на различните инструменти и процеси за двустранна ангажираност и сътрудничество. Това се дължи най-вече на действията на Турция в **Източното Средиземноморие**, с които се оспорват пряко правата на Република **Кипър** в нейните морски зони, както и на рязкото увеличаване на провокативните действия на Турция по отношение на **Гърция**; неуспеха да бъде постигнат напредък по отношение на **уреждането на кипърския въпрос** в съчетание със свързаните заплашителни действия и пренебрежителна реторика от страна на Турция; както и настъпателната турска намеса в повечето от съседните **регионални конфликти** по начин, който често пъти беше в противоречие с по-широките интереси на ЕС. Освен това допълнителното влошаване на **вътрешното положение** в Турция, особено в областта на основните права и икономическото управление, имаше определено отрицателно въздействие върху отношенията на Турция с държавите — членки на ЕС, и върху двустранния план на ЕС и Турция.

1. Източно Средиземноморие

През последните години напрежението в Източното Средиземноморие нарасна. То достигна връхната си точка в края на февруари 2020 г., когато Турция, в разрез с изявлението на ЕС и Турция от март 2016 г., активно насърчи мигрантите и бежанците

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-22-2020-INIT/bg/pdf>.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1894&from=GA>.

да проникнат със сила в ЕС. Това доведе до ситуации на насилие по **гръцките** сухопътни и морски граници. Благодарение на решителните дипломатически действия, включително посещението в Анкара на председателя на Европейския съвет и на върховния представител/заместник-председател и съвместното посещение на гръцката граница на председателите на Европейския парламент, Европейския съвет и Европейската комисия, беше избегната сериозна криза. Това беше последвано от ответно посещение в Брюксел на президента Ердоган в началото на март.

През цялата година турските органи продължиха да разполагат без разрешение сондажни или проучвателни кораби в морските зони на Република **Кипър**.

Оспорването от страна на Турция на морските граници с **Гърция** в Егейско море и Източното Средиземноморие продължава да бъде сериозен дразнител. През август и октомври Турция разположи сеизмичен изследователски кораб близо до гръцкия остров Кастелоризо, което ескалира напрежението до евентуален сблъсък между двамата съюзници в НАТО. Тези действия бяха придружени от изобилна антагонистична реторика, с която се оспорваха правата както на Република Кипър, така и на Гърция. Турският военноморски флот придружаваше сондажните кораби по време на операциите им. Действията в морето включваха военни маневри и доведоха до инциденти с държави членки.

Що се отнася до **Гърция**, подписването през ноември 2019 г. на двустранен меморандум за разбирателство за определяне на границите на морските юрисдикции в Средиземно море между Турция и Либия допълнително увеличи напрежението. Меморандумът пренебрегна правата на гръцките острови в засегнатите области. През годината се наблюдаваше допълнително рязко увеличение на други провокативни действия от страна на Турция спрямо Гърция, по-специално прелитането на турски самолети над гръцки населени райони, както и заплашителни военноморски учения, придружени със съответна реторика. Макар морските проблеми между Гърция и Турция да съществуват от дълго време, диалогът, насочен към разрешаването им, беше прекъснат през 2016 г. и 2020 г. беше година на постоянно обостряне на спора и трайно напрежение, което накара НАТО да инициира разговори за разрешаване на конфликта между Гърция и Турция.

Европейският съвет от декември 2020 г. осъди турските провокативни действия през изминалия период, но едновременно с това подчерта значението на отношенията между ЕС и Турция и предложи **перспектива за повторно ангажиране**, ако Турция престане да прилага антагонистичен подход. Той посочи също, че в противен случай ще бъдат разгледани **други варианти**.

Положението започна да се променя в края на годината. През декември Турция като цяло приветства заключенията на Европейския съвет и започна да изпраща сигнали за значението, което отдава на отношенията с Европейския Съюз и неговите държави членки. Към момента пораждащото конфликти разполагане на турски плавателни съдове е преустановено, а посланията за повторно ангажиране продължават. Беше даден положителен импулс за диалог и преговори и бяха възобновени първите стъпки за двата основни преговорни процеса: възобновяването на проучвателните разговори по морски въпроси между Гърция и Турция на 25 януари и диалога за възобновяване

на уреждането на кипърския въпрос, за което понастоящем са насрочени неофициални разговори (27—29 април в Женева).

Определянето на границите на континенталния шelf и изключителните икономически зони следва да се урежда чрез добросъвестен диалог и преговори в съответствие с международното право, включително Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право, а при необходимост — с обръщане към Международния съд. В този контекст недвусмисленият ангажимент за поддържане на добросъседски отношения и за мирно уреждане на спорове остава от съществено значение.

Върховният представител полага непрекъснати усилия за създаване на благоприятна среда за устойчиво намаляване на напрежението в региона. Изтеглянето на турския сеизмичен проучвателен кораб „Opuç Reis“ позволи на 25 януари 2021 г. да бъдат възобновени преките проучвателни разговори между Гърция и Турция. Последният (62-ри) кръг от преговорите се състоя на 16 март 2021 г. в Атина, успоредно с политически консултации (17 март) на високо служебно равнище. Необходимо е да се види вдъхващ доверие модел в позицията на Турция в Източното Средиземноморие, без връщане назад, за да се докаже, че изразените намерения са действителни, и да се гарантира, че ще продължи процесът на по-широко намаляване на напрежението в региона. Неотдавнашните незначителни инциденти ни напомнят, че намаляването на напрежението все още е слабо и трябва да бъде консолидирано.

2. Кипърски въпрос

Въпросът за уреждането на кипърския въпрос е основен елемент от силните разногласия между Турция и ЕС в Източното Средиземноморие. През 2020 г. надеждата за напредък в процеса на уреждане на кипърския въпрос трябваше да бъде отложена за след изборите в турскокипърската общност през октомври—ноември 2020 г. Изборният контекст доведе до увеличаване на поляризиращата реторика и провокациите, което предизвика силна реакция от страна на ЕС, отразена в заключенията на Съвета и на Европейския съвет.

От началото на мандата си, и по-специално по време на посещенията си в Кипър през юни 2020 г. и март 2021 г., върховният представител/заместник-председател изрази пълната си подкрепа за генералния секретар на ООН (ГС на ООН) в усилията му за бързо възобновяване на **преговорите за уреждане на кипърския въпрос**. Усилията на генералния секретар на ООН продължиха без отслабване, въпреки едностранните действия в оградената зона на **Вароша** и многократните изявления, пряко поставящи под въпрос договорената основа за разрешаване на кипърския проблем, предвидена в съответните резолюции на Съвета за сигурност на ООН (СС на ООН), последната от които беше приета на 29 януари 2021 г. (Резолюция 2561 на Съвета за сигурност на ООН). Както ЕС, така и ООН поискаха от Турция да отмени едностранните си действия във Вароша през ноември 2020 г. (отваряне на оградената зона на плажа).

След мирните преговори в Кранс Монтана през 2017 г. ООН продължи да работи „с Европейския съюз в качеството му на наблюдател на Конференцията за Кипър“, а ЕС поддържаше много тесни контакти с представителите на формата „5+1“. ЕС има ангажимент за справедливо, цялостно и жизнеспособно уреждане на кипърския проблем, включително неговите външни аспекти, в рамките на ООН и съгласно съответните резолюции на Съвета за сигурност на ООН, в съответствие с принципите,

на които се основава ЕС. Разговорите между двете общности, които в крайна сметка да доведат до споразумение, са от съществено значение за намаляване на напрежението в Източното Средиземноморие. Страните обмениха редица предложения за **мерки за изграждане на доверие**, включително относно **поделянето на приходите от добива на въглеводороди**, като ЕС продължава да бъде готов да способства за необходимата техническа работа в това отношение. Положителните резултати, свързани с практически и жизненоважни въпроси за общността на кипърските турци — като например улесняването на износа на сирене Haloumi/Helim и разпределянето на ваксини срещу COVID-19 — биха могли да доведат до среда, благоприятстваща по-голямо доверие³. Ангажиментът и подкрепата на ЕС за кипърския въпрос са задължително условие за намаляване на напрежението в региона. Ясно е, че непризнаването на Република Кипър от страна на Турция продължава да води до блокиране на различните канали на сътрудничество. Нормализирането на отношенията между ЕС и Турция ще продължи да бъде изключително трудно, ако не бъде намерено решение на кипърския въпрос.

3. Конференция за Източното Средиземноморие

Освен това Европейският съвет възложи на върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и заместник-председател на Комисията да организира многостранна регионална конференция с участието на Турция като част от по-широка мярка за изграждане на доверие. Върховният представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и заместник-председател на Комисията продължи подготвителната работа за **конференцията за Източното Средиземноморие** чрез първоначални разговори за проучване на нейните условия (обхват, участие, процес и график) и евентуални теми, без да предопределя каквото и да било решение на ЕС относно възможността за провеждане или непровеждане на конференцията. Все още предстои да бъде постигнато съгласие по всички въпроси. Ясни реакции от други потенциални участници показват, че ако обстоятелствата в региона не се променят съществено, е малко вероятно такава конференция да се проведе в краткосрочен план.

4. По-широкият регион

Все по-настъпателната външна политика на Турция противоречи на приоритетите на ЕС в рамките на общата външна политика и политиката на сигурност (ОВППС). Въпреки че е налице институционалната рамка, позволяваща участието на Турция в ОВППС и общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО), през 2020 г. Турция отбелязва много нисък процент на привеждане в съответствие от около 11 %. Турция продължи да не привежда законодателството си в съответствие с повечето решения на Съвета (ограничителни мерки), включително по отношение на Русия, Венесуела, Сирия и Либия, както и с декларациите на ЕС, като например тази за Нагорни Карабах.

³ Комисията започна приемането на правните инструменти за регистрацията на „Halloumi/Hellim“ като защитено наименование за произход, което позволява на сиренето Halloumi/Hellim, произведено в общността на кипърските турци, да бъде търгувано през демаркационната линия, при условие че то отговаря на съответните достижения на правото на ЕС. Решенията ще стимулират подобряването на здравните и санитарните стандарти в общността на кипърските турци, ще донесат значителни икономически ползи и за двете общности и ще насърчат по-тесното сътрудничество и изграждането на доверие между тях.

Последният политически диалог на високо равнище между ЕС и Турция, включително относно ОВППС и ОПСО, се проведе в Анкара през ноември 2018 г., а последният диалог на равнище политически директори — през септември 2019 г. Много държави членки имат силни двустранни връзки с Турция в областта на външната политика, сигурността и отбраната. С оглед на все по-активната и все по-настъпателна външна политика на Турция трябва да се поддържа значителна съвместна работа за намаляване на по-нататъшното напрежение и за въвеждане на мерки за изграждане на доверие в **по-широкия регион**. През януари — март 2021 г. ЕС и Турция започнаха дипломатически диалог с цел постигане на по-задълбочено разбиране на съответните интереси и на възможните взаимноизгодни и устойчиви решения, по-специално по отношение на два конфликта, в които са засегнати преки интереси на ЕС в Либия и Сирия.

Ясно е, че след активната си **военна** намеса в Сирия и Либия Турция провежда своя собствена външна политика, без да взема предвид по-широките интереси на Европейския съюз, включително опасенията на ЕС по отношение на сигурността.

Военната подкрепа на Турция в **Либия**, включително чрез разполагането на чуждестранни бойци на място, и постоянните критики и липсата на сътрудничество с операция IRINI са в ущърб на ефективния принос на ЕС за прилагането на оръжейното ембарго на ООН и доведоха до противоположни подходи в Либия. След сформирването на ново, приобщаващо правителство, което получи доверието на Камарата на представителите на 10 март и положи клетва на 15 март 2021 г., е важно да се започне диалог с новите органи и конструктивно да се подкрепят следващите стъпки. Това включва по-специално бързо предаване на властта на новите органи, обединението на институциите, подготовката на изборите, насрочени за 24 декември 2021 г., пълното прилагане на споразумението за прекратяване на огъня от октомври 2020 г. и процес на истинско национално помирение. Като влиятелен участник в Либия сътрудничеството на Турция с ООН и с другите регионални и международни участници за постигане на напредък ще бъде от съществено значение за всички направления на този труден процес, и по-специално за политическия процес, икономиката и сигурността.

Като пряк съсед Турция иска да се гарантира стабилност и благоденствие в **Сирия** — цел, която споделя с ЕС. Поддържането на териториалната цялост на Сирия и насърчаването на мирното разрешаване на конфликта чрез ръководения от ООН политически процес са от първостепенно значение.

ЕС и Турция са съгласни, че е необходимо да се ускори работата на Конституционния комитет и други елементи на Резолюция 2254 на Съвета за сигурност на ООН, като например освобождаването на задържани лица и усилията за насърчаване на търсенето на отговорност за военни престъпления в Сирия. ЕС насърчава Турция да гарантира приобщаващия характер на сирийската опозиция, представена от Сирийския национален съвет. Турция положи значителни усилия за запазване на режима на прекратяване на огъня в Северозападна Сирия (Идлиб) и за улесняване на широкомащабна трансгранична хуманитарна помощ в северозападна Сирия през Турция. Тя все още приютява поне 3,6 милиона бежанци от Сирия.

Военните действия на Турция обаче, включително чрез подкрепяни от Турция милиции в Северна Сирия, особено в североизточната част на страната, доведоха до масови разселвания и съобщения за нарушения на правата на човека срещу цивилното

население. Достъпът на международните организации за хуманитарна помощ остава ограничен, докато турският Червен полумесец продължава да играе доминираща роля.

Презаселването на сирийски бежанци от Турция в бивши кюрдски райони продължава да бъде проблем. Всяко връщане на бежанци в страната трябва да бъде безопасно, доброволно и достойно и да се извършва след консултация и в съответствие с параметрите и принципите, определени от Върховния комисариат за бежанците на ООН.

Турция извършва военни действия и в Северен **Ирак**, като нанася удари срещу Кюрдската работническа партия (ПКК).

Въпреки че ЕС счита ПКК за терористична организация, държавите от региона се насърчават да координират двустранно антитерористичните дейности, както и да действат пропорционално и при пълно зачитане на принципите на правовата държава.

Неотдавнашната подкрепа от страна на Турция на военните действия в **Нагорни Карабах** отново постави под въпрос ролята на Турция в региона. Турция се отклони от целта за насърчаване на мирно уреждане и подкрепи усилията на Азербайджан за намиране на военно решение. Границата между Турция и Армения е затворена от април 1993 г. ЕС насърчава Турция да отвори границата си с Армения.

През декември 2020 г. Турция предложи група за регионално сътрудничество, която да включва Армения, Азербайджан, Грузия, Иран, Русия и Турция. ЕС продължава да подкрепя изцяло усилията на международния формат на групата „Минск“ на ОССЕ, ръководена от нейните съпредседатели, и очаква Турция да се присъедини към ЕС в това отношение.

5. Сътрудничество в областта на общата политика за сигурност и отбрана и борбата с тероризма

Турция е ключов участник в областта на сигурността и отбраната. Непризнаването на Република Кипър обаче, широкото тълкуване от страна на Турция на договорената рамка от 2003 г. (споразумението „Берлин плюс“) и тясното ѝ тълкуване на рамката за сътрудничество между ЕС и НАТО създават практически и оперативни трудности, включително по отношение на по-нататъшното развитие на истински организационни взаимоотношения между ЕС и НАТО. Турция продължава да отправя искания за участие в инициативи на ЕС в областта на отбраната (постоянно структурирано сътрудничество, Европейски фонд за отбрана). В областта на борбата с тероризма двустранното сътрудничество между Турция и службите за сигурност на държавите — членки на ЕС, се развива добре. През есента на 2019 г. обаче Турция поиска отлагането на редовния диалог с ЕС за борба с тероризма след осъждането на военната ѝ операция в Североизточна Сирия и приемането на рамка за ограничителни мерки, свързани с Източното Средиземноморие.

III. ДВУСТРАННИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ЕС И ТУРЦИЯ

1. Споразумение за асоцииране

Споразумението за асоцииране от 1963 г. е общата правна рамка, структурираща отношенията между ЕС и Турция. Целта му е насърчаване на укрепването на търговските и икономическите отношения между ЕС и Турция и постепенното създаване на митнически съюз.

Въпреки че успяхме да изградим стабилна основа за двустранните си отношения със силен и нарастващ политически, икономически и обществен обмен, през годините споразумението за асоцииране срещна редица сериозни проблеми. Нерешеният кипърски въпрос оказва влияние още от присъединяването на Република Кипър към ЕС през 2004 г. През юли 2005 г. Турция реши да не прилага Допълнителния протокол към Споразумението за асоцииране за разширяване на нейния митнически съюз с ЕС по отношение на Република Кипър. Това едностранно решение доведе до решението на Съвета от 2006 г. да блокира отварянето на осем глави в преговорите за присъединяване и да затвори всички глави, последвано от двустранно блокиране на шест преговорни глави от Република Кипър през 2009 г. Турция не позволява пряка търговия между Република Кипър и Турция, преки въздушни и морски връзки или каквито и да било други преки връзки.

Освен това Турция блокира присъединяването на Република Кипър към няколко международни организации, включително Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Липсата на признаване на Кипър от страна на Турция също така възпрепятства прекия обмен на информация с Турция (например в контекста на съдебното сътрудничество или борбата с избягването на данъци) и безпроблемното функциониране на митническия съюз.

С оглед на неразрешените сондажни дейности на Турция в Източното Средиземноморие, през юли 2019 г. Съветът реши да не провежда *засега* Съвета за асоцииране ЕС—Турция. Подготвителните комитети за асоцииране, председателствани на равнище висши служители, също не са провеждани. Техническото сътрудничество в рамките на осем секторни подкомитета продължава.

2. Преговори за присъединяване, критерии и предприеждителна помощ

Турция е страна кандидатка от 1999 г. **Преговорите за присъединяване** започнаха през юни 2005 г. До момента са отворени 16 глави от общо 35 (последната през 2016 г.), като една от тях е затворена. Предвид продължаващото сериозно отстъпление от основните принципи и ценности на ЕС, през юни 2018 г. и юни 2019 г. Съветът отбеляза, че Турция се е отдалечила още повече от Европейския съюз и поради това преговорите за присъединяване на Турция *на практика са в застои и не може да се обмисли отварянето или затварянето на други глави*.

Основните факти, водещи до тази оценка са все още валидни. Продължава **сериозното отстъпление от реформите** в основните области на процеса на присъединяване. Най-вече след опита за преврат през 2016 г. върховенството на закона, зачитането на правата на човека и независимостта на съдебната система продължиха да се влошават на фона на нарастваща централизация на властта. Тази тенденция се засили допълнително след влизането в сила на нова президентска система през 2018 г. Много

от принципите на взаимозависимост и взаимоограничаване на демократичната система бяха значително накърнени. Правителството преобразува държавни и публични институции, с което подкопа тяхната независимост. Ролята на Парламента отслабна значително.

Освен това 59 от 65-те демократично избрани кметове от прокурорската Народнодемократична партия (НДП) бяха отстранени и заменени с назначени от правителството доверени лица. На 17 март прокурорът на Касационния съд официално поиска разпускането на НДП.

По-голяма част от законодателството се приема със спешни процедури без необходимото участие на заинтересованите страни и консултация с тях. Независимостта на регулаторните органи бе опорочена от въвеждането на президентската система.

Политическият натиск върху съдии и прокурори има значителен отрицателен ефект върху независимостта на **съдебната власт**. Властите задържат, преследват и осъждат лица, включително журналисти, студенти, юристи, политици и активисти от опозицията, най-вече въз основа на широко формулирани обвинения, свързани с тероризъм. Турските власти отказват също така да прилагат окончателните решения на Европейския съд на правата на човека, включително тези, свързани с освобождаването от затвора на Осман Кавала и Селахатин Демирташ, въпреки приетите от Комитета на министрите на Съвета на Европа резолюции. На 2 март Турция прие нов план за действие за правата на човека. В него обаче не са отчетени основни недостатъци, които са установени по отношение на правата на човека, независимостта на съдебната система и на положението с върховенството на закона като цяло.

Двустранните отношения с няколко държави — членки на ЕС, продължават да са обтегнати, което се дължи също така на понякога агресивната реторика на турските органи и на **опитите за намеса** във вътрешни решения, свързани с политиката.

Първоначално за програмата на Турция по линия на **Инструмента за предприемаческа помощ** бе разпределен пакет от почти 4,5 милиарда евро за периода 2014—2020 г. От 2017 г. насам разпределените средства бяха постепенно намалени предвид ниската степен на усвояване и сериозното отстъпление в областта на върховенството на закона, основните права и реформата на публичната администрация, както и незаконните сондажни дейности в Източното Средиземноморие. Като цяло размерът на това намаление достигна тридесет процента от първоначално предвидената през 2014 г. сума. От 2017 г. насам Комисията пренасочи финансовата подкрепа на ЕС към сектори, които отразяват основните принципи и приоритети на ЕС, като демокрацията и върховенството на закона, подкрепа за гражданското общество (34 милиона евро през 2020 г.) и правата на човека, междуличностния обмен и други области от интерес на ЕС (енергетика, изменение на климата, миграция). Комисията намали също така дяла на средствата, които са пряко управлявани от турски органи.

В рамките на новия инструмент (ИПП III) започна ориентировъчно програмиране за годините 2021 и 2022, което зависи от влизането в сила на правните основания на Многогодишната финансова рамка. Както бе подчертано в годишните доклади на

Комисията за Турция рекалибрираната финансова помощ ще бъде насочена към подпомагането на основни реформи и ценности.

3. Миграция и Изявлението на ЕС и Турция от 2016 г.

Изявлението на ЕС и Турция от март 2016 г.⁴ предоставя общата рамка за сътрудничеството между ЕС и Турция в областта на миграцията. Изявлението се основава на Съвместния план за действие между ЕС и Турция от 20 ноември 2015 г. и бе резултат от действията, предприети от ЕС за въвеждането на система за ефективно управление на миграцията и за избягване на възникването на хуманитарна криза. Целта бе възстановяването на законна и структурирана система за прием, прекратяване на незаконната миграция от Турция към ЕС, предотвратяване на загубата на живот, предприемане на действия срещу мрежите за трафик на хора и подобряване на условията на живот на сирийските бежанци в Турция чрез всеобхватно сътрудничество между ЕС и Турция.

От началото на влизането в сила на Изявлението на ЕС и Турция има значително намаление на броя на **незаконните преминавания** от Турция към Гърция⁵. Въпреки че се случиха още трагични инциденти, броят на загиналите в Егейско море намалал значително.

В края на февруари 2020 г. турските органи насърчаваха мигрантите да използват сухоземния маршрут към Европа през Гърция. Това доведе до създаването на неофициален лагер на гръцко-турската граница, в който живеят голям брой мигранти и бежанци при тежки условия. На извънредните заседания на Съвета на министрите на вътрешните работи от ЕС на 4 март 2020 г. и на министрите на външните работи от ЕС на 6 март 2020 г. ЕС изтъкна отново необходимостта Турция да спазва изцяло Изявлението на ЕС и Турция. Съветът също така призова турското правителство и всички участници и организации на място да предадат посланието, че мигрантите не следва да бъдат насърчавани да се опитват да преминават незаконно по суша или море, както и да предотвратят разпространението на невярна информация. Въпреки че ЕС отчете увеличаването на миграционната тежест и рисковете, пред които е изправена Турция на своята територия, както и положените от страната съществени усилия за приемането на повече от 4 милиона мигранти и бежанци, той отхвърли категорично използването от Турция на миграционния натиск за политически цели. Оттогава положението както по морските, така и по сухопътните граници с Гърция се стабилизира и като цяло остава спокойно. Наблюдава се обаче преминаване към някои от алтернативните миграционни маршрути⁶.

Бавният темп на **връщанията** бе проблем през целия период на изпълнение на Изявлението. Турските органи преустановиха връщанията съгласно Изявлението през март 2020 г., позовавайки се на ограниченията, свързани с COVID-19. Въпреки многократните искания от страна на гръцките органи и на Комисията въпросът не е

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁵ През петте месеца преди влизането в сила на Изявлението на ден средно 3262 мигранти и търсещи убежище лица прекосяваха Егейско море до гръцките острови. За разлика оттогава през 2019 г. на ден средният брой на пристигащите по море лица се запази на 165 човека, а през 2020 г. спадна на 25, което се дължи също на ограниченията, свързани с COVID-19.

⁶ Например броят на незаконно пристигащите лица от Турция в Италия се увеличи с над 120 % в сравнение с 2019 г. Миграционният натиск върху Република Кипър също нарасна значително.

решен. Комисията настоя Турция да спазва изцяло ангажиментите съгласно Изявлението на ЕС и Турция. На 14 януари 2021 г. Гърция отправи официално искане за обратно приемане на 1450, подлежащи на връщане лица, което не бе прието от Турция.

Презаселването в държави в ЕС продължава да надвишава броя на върнатите в Турция лица. Само 2140, преминали от Турция на гръцките острови незаконни мигранти и търсещи убежище лица, чиито молби са били определени като недопустими, са били върнати в Турция, докато 28 300 сирийски бежанци са били презаселени от Турция в ЕС. 20 държави членки допринесоха за това усилие. За да се запази стабилният темп на презаселване, Комисията предоставя финансиране на презаселващите държави членки, а Европейската служба за подкрепа в областта на убежището предоставя оперативна подкрепа за процеса и улеснява споделянето на добри практики между държавите членки.

В Изявлението на ЕС и Турция се предвижда задействането доброволна схема за хуманитарно приемане след прекратяването на незаконните преминавания или след като те са намалели поне по съществен и траен начин. През декември 2017 г. държавите членки одобриха стандартните оперативни процедури, за които има споразумение с Турция, но държавите членки все още не са решили да задействат схемата.

В съответствие с Изявлението от 2016 г. ЕС мобилизира **помощ** в размер на 6 милиарда евро **за бежанците и за приемните общности в Турция**. В края на 2020 г. оперативният бюджет на този механизъм за бежанците в Турция бе с изцяло поети ангажименти и сключени договори, като 65 % вече са изплатени в зависимост от напредъка по различните проекти. Това представлява важна европейска инвестиция в стабилност.

Подкрепата по линия на механизма беше тясно координирана с държавите членки, други донори и турските органи. Той запазва същественото си значение за удовлетворяването на основите потребности, защитата, достъпа до здравеопазване и образование и социално-икономическата подкрепа. Над 1,8 милиона бежанци се възползват от Мрежата за социална закрила при извънредни обстоятелства (МСЗИО), а с подкрепата на условията трансфер на парични средства за образование (ССТЕ) близо 670 000 деца бежанци посещават училище.

ЕС вече отпусна допълнителни 585 милиона евро под формата на **междинно хуманитарно финансиране** след механизма, за да не спира изпълнението на някои ключови проекти за закрила и здравеопазване и да се гарантира продължаването на двете водещи програми на ЕС — МСЗИО и ССТЕ — до началото на 2022 г. Положението на бежанците в Турция обаче продължава да се влошава поради пандемията от COVID-19 и икономическия спад. Затова през следващите години ще е необходима непрекъснатата подкрепа от ЕС, както беше подчертано в заключенията на Европейския съвет от декември 2020 г. За тази цел Комисията скоро ще представи конкретни предложения. Допълнителното финансиране от ЕС ще бъде насочено и към дългосрочната устойчивост и постепенния преход към турската система.

Турция многократно е отправяла искане за ускорено изпълнение на Изявлението от 2016 г., по-специално на елементите му, които не са свързани с миграцията: бързото

съживяване на преговорите за присъединяване, бързото модернизиране на митническия съюз и либерализирането на визовия режим. В Изявлението на ЕС и Турция обаче всички тези елементи продължават да бъдат предмет на известни и договорени условия, целеви показатели и процедури за вземане на решения. Турция все още не е изпълнила съответните условия.

4. Среци на върха и диалози на високо равнище

ЕС и Турция се споразумяха да провеждат политически и секторни диалози на високо равнище на срещата на държавните и правителствените ръководители с Турция през ноември 2015 г. Беше договорено също така провеждането на редовни срещи на върха два пъти годишно в подходящ формат. Бяха организирани секторни диалози на високо равнище по политически въпроси, икономика, транспорт и енергетика.

С оглед на неразрешените сондажни дейности на Турция в Източното Средиземноморие през юли 2019 г. Съветът реши, че засега няма да бъдат насрочвани заседания на диалозите на високо равнище и на Съвета за асоцииране ЕС—Турция. В отговор Турция реши да спре географските диалози с ЕС в областта на външната политика. Въпреки това през септември 2019 г. се състоя среща на политическите директори и понастоящем Турция отново изразява интерес към възобновяване на дискусиите с ЕС по въпроси на външната политика. Продължиха *ad hoc* контактите на президентско и министерско равнище.

Редовните диалози на високо равнище представляват важна част от положителната програма, договорена от Европейския съвет през октомври 2020 г., която трябва да започне да бъде изпълнявана, ако Турция изяви готовност да утвърждава истинско партньорство със Съюза и неговите държави членки и да разрешава различията чрез диалог и в съответствие с международното право.

5. Контакти между хората и участие на Турция в програми на ЕС

Участието в програмите и агенциите на Съюза е важен елемент от интегрирането на Турция в политиките и инструментите на ЕС, когато това е от взаимен интерес. В периода 2014—2020 г. Турция участва в девет програми и две агенции, включително „Еразъм+“ и „Хоризонт 2020“. Турция прояви интерес да продължи да участва в тези и други програми и агенции на ЕС в контекста на многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г. и наскоро поиска да възобнови участието си в програмата „Творческа Европа“.

6. Либерализиране на визовия режим

На 16 декември 2013 г. ЕС и Турция започнаха диалог за либерализиране на визовия режим успоредно с подписването на Споразумението за обратно приемане между ЕС и Турция. Диалогът за либерализиране на визовия режим се основава на Пътната карта за установяване на безвизов режим с Турция, в която са определени 72 целеви показателя, които Турция трябва да постигне.

В изявлението на ЕС и Турция се предвижда ускоряване на изпълнението на Пътната карта с оглед на премахването на визовите изисквания за турските граждани най-късно до края на юни 2016 г., ако, разбира се, от страна на Турция бъдат постигнати всички целеви показатели. Въпреки това шест целеви показателя от Пътната карта все още не

са постигнати⁷, а тези, които се считат за временно постигнати, също изискват непрекъснато наблюдение. Експертите на Комисията, заедно с експерти от Съвета на Европа, продължават да предлагат техническа помощ на Турция, за да постигне оставащите целеви показатели.

7. Ограничителни мерки на ЕС

През 2019 г. Турция засили незаконните си сондажни дейности във водите около Кипър. Въпреки че продължаващите незаконни действия на Турция бяха ясно и многократно осъждани от ЕС, те не бяха спрени. Във връзка с това през октомври 2019 г. Съветът по външни работи реши да установи рамка за ограничителни мерки, която беше приета на 11 ноември 2019 г.

Тази рамка позволява налагането на санкции на лица или образувания, отговарящи за или участващи в сондажни дейности, които не са разрешени от Кипър (в неговите териториални води, в изключителната му икономическа зона или на континенталния му шелф). Приложимите санкции са забрана за пътуване и замразяване на активи. Първите вписвания по режима на санкции бяха приети на 27 февруари 2020 г.⁸

След военната операция на Турция в Североизточна Сирия, през октомври 2019 г. държавите — членки на ЕС, също поеха ангажимент за категорични национални позиции по отношение на политиката си за износ на оръжие за Турция въз основа на разпоредбите на Обща позиция 2008/944/ОВППС⁹, но не решиха да наложат оръжейно ембарго. Такова решение може да бъде взето от Съвета с единодушие.

IV. ИКОНОМИКА И ТЪРГОВИЯ

1. Рамка за търговия между ЕС и Турция

Търговските отношения между ЕС и Турция се уреждат от три преференциални търговски споразумения¹⁰. Митническият съюз между ЕС и Турция, създаден през 1995 г., обхваща търговията с промишлени стоки и следователно по-голямата част от търговските потоци. Митническият съюз обаче включва много по-задълбочена интеграция от споразумение за свободна търговия. Той задължава Турция да следва Общата митническа тарифа на ЕС и правилата за внос от трети държави, да приведе националното си законодателство в съответствие с достиженията на правото на ЕС в областта на стоките и да се адаптира към правилата на ЕС относно търговската

⁷ Шестте оставащи целеви показателя са: 1) сключване на споразумение за оперативно сътрудничество с Европол; 2) привеждане на законодателството за защита на личните данни в съответствие със стандартите на ЕС; 3) приемане на мерки за предотвратяване на корупцията; 4) предлагане на ефективно съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси на всички държави — членки на ЕС; 5) преразглеждане на законодателството и практиките за борба с тероризма в съответствие с европейските стандарти; 6) изпълнение на всички разпоредби на Споразумението за обратно приемане между ЕС и Турция, включително разпоредбите, свързани с обратното приемане на граждани на трети държави.

⁸ Те се отнасят до заместник-председател и заместник-директор на Turkish Petroleum Corporation (ТРАО), тъй като ТРАО планира, ръководи и изпълнява неразрешените сондажи.

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2019/10/14/council-conclusions-on-north-east-syria/>.

¹⁰ Подробности в индивидуалните доклади и информационни фишове за 2020 г. относно изпълнението на споразуменията на ЕС за свободна търговия — работен документ на службите на Комисията, който може да бъде намерен на адрес: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159048.pdf.

политика, политиката в областта на конкуренцията и правата на интелектуална собственост.

Освен митническият съюз, през 1998 г. Съветът за асоцииране постигна съгласие по споразумение за свободна търговия със селскостопанските продукти. През 1996 г. беше сключено отделно споразумение за свободна търговия с въглища и изделия от желязо и стомана между Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) и Турция.

Двустранната търговия със стоки през 2020 г. възлизаше на близо 132,5 милиарда евро. Около 41 % от целия турски износ на стоки е предназначен за ЕС, докато вносът от ЕС представлява почти една трета от целия турски внос. Освен това ЕС е най-големият източник на преки чуждестранни инвестиции в Турция, на стойност от 58,5 милиарда евро през 2018 г.

След първоначално положителната тенденция за по-пълно привеждане на законодателството на Турция в съответствие с правилата на митническият съюз, през последните години Турция се отклонява все по-системно от тези правила. Основният проблем са допълнителните мита, налагани върху вноса от трети държави (дори когато се внася от ЕС). Съществуват и редица други въпроси, свързани с достъпа до пазара, които будят все по-голямо безпокойство сред отделни предприятия от ЕС, браншови сдружения и държави членки, като например мерките за надзор, изискващи разкриване на чувствителни данни, дискриминацията на производителите на трактори от ЕС и прекомерното изпитване и сертифициране. Освен това Турция е сключила търговски споразумения, които не съответстват на тези на ЕС, въпреки задължението ѝ съгласно митническият съюз в тази посока.

2. Модернизиране на митническият съюз

През декември 2016 г. Комисията представи на Съвета проект за указания за водене на преговори по „ново споразумение за модернизиране на митническият съюз и разширяване на обхвата на двустранните преференциални търговски отношения“ с Турция. В тях се предвиждат по-голяма взаимна либерализация на търговията със селскостопански продукти и с услуги, отваряне на пазара за обществени поръчки и по-силни ангажименти в областта на конкуренцията, правата на интелектуалната собственост и устойчивото развитие. В предложението се разглеждат и сериозните проблеми, свързани с функционирането на настоящата организация. В оценката на въздействието, изготвена от Комисията, се стига до заключението, че модернизацията би оказала значително положително въздействие върху Турция и несъмнено би донесла икономически ползи за ЕС.

Обсъжданията в Съвета по това предложение на Комисията обаче бяха прекратени през 2017 г. в контекста на влошаващите се отношения между ЕС и Турция. Съветът официално заключи на 26 юни 2018 г. и след това отново на 18 юни 2019 г., че *„не се предвижда по-нататъшна работа по отношение на модернизирането на митническият съюз между ЕС и Турция“*.

3. Икономическо сътрудничество: програма за икономически реформи, диалог, подкрепа от международни финансови институции/финансови институции в областта на развитието

От 2015 г. насам всички страни кандидатки и потенциални кандидатки, включително Турция, представиха на Комисията годишни програми за икономически реформи като част от усилията си за укрепване на икономическото си управление и подготовка за евентуалното си участие в механизма на ЕС за икономическа координация. Програмата за икономически реформи съдържа средносрочни макроикономически прогнози, бюджетни планове за следващите три години и планове за структурни реформи. Въз основа на програмата за икономически реформи и оценката на Комисията, в годишния диалог по икономическите и финансовите въпроси между ЕС и Западните Балкани и Турция на министерско равнище се предоставят целеви насоки за икономическата политика за всяка държава и се прави преглед на тяхното изпълнение.

Отделно през 2015 г. ЕС и Турция установиха **икономически диалог на високо равнище**, а през 2016 г. проведоха първото си заседание с цел укрепване на двустранните икономически отношения. С оглед на сондажната дейност на Турция в Източното Средиземноморие, през юли 2019 г. Съветът спря и този диалог.

Групата на Европейската инвестиционна банка¹¹ и Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) понастоящем съсредоточават дейността си в Турция върху частния сектор¹².

4. Други възлови приоритетни сектори

Енергетиката е от геостратегическо значение за отношенията между ЕС и Турция. Въпроси като ядрената безопасност или възобновяемите енергийни източници се разискват на секторните събрания в рамките Споразумението за асоцииране. През март 2015 г. беше създадена рамка за диалог на високо равнище по въпросите на енергетиката, но бяха проведени само две събрания поради отказа на Турция те да са на министерско равнище. Неразрешените сондажни дейности на Турция в Източното Средиземноморие доведоха до прекратяването на този диалог. През 2018 г. бе спрян статутът на наблюдател на турския оператор на преносна система (TEIAS) в Европейската мрежа на операторите на преносни системи за електроенергия. Имаше опасения относно липсата на сътрудничество от страна на TEIAS по електроенергийните проекти за общността на кипърските турци с потенциални последици за мрежата на целия остров. През 2019 г. Турция предаде преразгледания национален доклад за стрес тестовете във връзка с проекта за ядрена електроцентрала в Аккую, а технически експерти обмениха мнения по организацията на партньорската проверка от ENSREG, в която Турция има статут на наблюдател. **Финансовата помощ от ЕС** се използва в голяма степен за финансирането на множество енергийни проекти, като се наблюдава все по-силен преход към възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност.

¹¹ Включително Европейския инвестиционен фонд. В заключенията си от юли 2019 г. Съветът прикани Европейската инвестиционна банка да преразгледа своите дейности по отпускане на заеми в Турция, по-специално по отношение на кредитирането с държавна подкрепа.

¹² В края на 2019 г. експозицията на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) към изплатените на Турция суми възлизаше на общо 12,3 милиарда евро. Отпускането на заеми от ЕИБ на Турция намаля значително от 2016 г. насам, а след налагането на ограничителни мерки от страна на ЕС през 2019 г. през 2020 г. за Турция не бяха сключени заеми. През 2020 г. ЕБВР продължи да подкрепя операциите на частния сектор в Турция и освен това предостави силно селективно кредитиране за публичния сектор с цел финансиране на закупуването на оборудване от критично значение, необходимо на държавните болници в Турция в борбата с пандемията от COVID-19. Общият обем на инвестициите на ЕБВР в Турция през 2020 г. възлиза на 1,8 милиарда евро.

Транспортните отношения между Турция и ЕС продължават да бъдат предизвикателство въпреки общия интерес към пътната безопасност, устойчивата градска мобилност и екологосъобразното морско корабоплаване. След като преговорите за **всеобхватно споразумение за въздушен транспорт между ЕС и Турция** бяха спрени в съответствие със заключенията на Съвета от юли 2019 г., мандатът на Комисията изтече през юни 2020 г. Неотдавна Турция изрази интерес преговорите да бъдат възобновени. Същевременно Турция не признава правото на превозвач от ЕС да извършва полети до Турция от държава — членка на ЕС, която е различна от държавата — членка на ЕС, която го лицензира.

Разширяването на основната трансевропейска транспортна мрежа (**TEN-T**) към Турция е друг проблем, който възпрепятства сътрудничеството между ЕС и Турция. Неспазването от страна на Турция на Протокола от Анкара относно достъпа до пристанищата и летищата възпрепятства приключването на разширяването на TEN-T. Приключването на разширяването е важно и за изпълнението на проекта за железопътна линия Halkali-Kapikule.

Що се отнася до **сътрудничеството по граждански и търговски дела**, ЕС насърчи Турция да се присъедини към съответните международни конвенции в областта на гражданското правосъдие. Турция вече е договаряща страна по Хагските конвенции в областта на семейното право и транснационалните съдебни спорове. Турция следва да предприеме ефективни мерки, за да гарантира приемливо намаляване на забавянията в производствата, произтичащи от Хагската конвенция от 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца, и да насърчава използването на международно посредничество при такива дела.

Що се отнася до **сътрудничеството в областта на наказателното правосъдие**, през 2019 г. Турция определи шест звена за контакт с цел улесняване на обмена на нечувствителна информация с Евроюст. През 2020 г. Турция участва в 20 оперативни случая на Евроюст. Освен това Евроюст включи Турция в своята 4-годишна стратегия за сътрудничество (2020—2024 г.). От Съвета се очаква решение за упълномощаване на Комисията да договори споразумение за сътрудничество в областта на наказателното правосъдие между Евроюст и Турция.

На 22 февруари 2021 г.¹³ Съветът прие заключенията относно преработения списък на ЕС на **юрисдикциите, неосказващи съдействие за данъчни цели**. От Турция бе поискано да разреши всички нерешени въпроси по отношение на ефективния обмен на информация с всички държави членки, както е посочено в заключенията на Съвета. Очаква се до 31 май 2021 г. Турция да се ангажира на високо политическо равнище, а до 30 юни да задейства ефективно своите отношения за автоматичен обмен на информация с всички държави членки.

Що се отнася до **гражданската защита**, от 2016 г. Турция участва в Механизма за гражданска защита на Съюза (МГЗС). Турция участва активно в регионалните програми за гражданска защита по ИПП и ще се възползва от следващата регионална програма по ИПП за предотвратяване на наводнения и управление на риска от горски пожари, която официално започна на 15 ноември 2020 г.

¹³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6329-2021-INIT/bg/pdf>.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

От миналия декември насам Турция проявява по-спокойно, по-конструктивно отношение към различни въпроси, включително в двустранните си отношения с няколко държави — членки на ЕС. Това са положителни и желани стъпки за бъдещи отношения. Пандемията от COVID-19 подчерта допълнително взаимните ползи от отношенията на сътрудничество. Този процес на намаляване на напрежението обаче остава крехък. Нуждаем се от повече време, за да преценим дали той е устойчив и надежден и дали ще доведе до трайни резултати, включително с оглед на влошаващото се положение в самата Турция.

С цел да се усили настоящият импулс и да се стимулират по-тесните връзки между ЕС и Турция във всички области считаме, че Съюзът следва да постави на дневен ред редица възможни области на сътрудничество, за да се даде възможност за прогресивен, пропорционален и обратим подход. Те са в наш общ интерес и биха могли да се осъществяват поетапно — разбира се, при условие че през следващите месеци Турция запази и задълбочи конструктивните си усилия.

Тези мерки биха могли да включват следното:

1. По-ефективно и взаимноизгодно изпълнение във възлови области, включени в изявлението на ЕС и Турция от 2016 г., по-специално в областта на **управлението на миграцията**. Това ще означава по-специално Турция да възобнови, без да се бави повече, процеса на **връщания** от гръцките острови, като започне с 1450-те подлежащи на връщане лица, чиито правни средства за обжалване са изчерпани.
2. От своя страна държавите — членки на ЕС, следва да ускорят **презаселването** от Турция в Съюза въз основа на постигнатия до момента напредък. Презаселването следва да обхване по-специално най-уязвимите групи сирийски бежанци в Турция.
3. Укрепването на нашите станали вече съществени **икономически връзки** е друга печеливша и за двете страни ситуация, особено в текущата трудна икономическа обстановка. В тяхната основа би могло да бъде модернизирането и разширяването на приложното поле на настоящия **митнически съюз** между ЕС и Турция, както вече беше предложено от Комисията. Това ще осигури също рамка, по която да се ръководят икономическите реформи в Турция. Държавите — членки на ЕС, следва да постигнат съгласие по указанията за водене на преговори и да упълномощят Комисията да започне преговори за това модернизиране, при условие че Турция предприеме конкретни стъпки за разрешаването на настоящите търговски проблеми.
4. Поддържането на отворени канали за общуване е полезно — не на последно място в подкрепа на ангажиментите на Турция за икономически и секторни реформи. По този начин прекъснатите по-рано **диалози на високо равнище** биха могли да бъдат подновени в сферата на икономиката, енергетиката, транспорта, политическите развития, външната политика и политиката на

сигурност и да започнат по други, нови теми, например Зеления пакт/климата, вътрешната сигурност, междурелигиозните отношения и културата.

5. Засилването на **контактите между хората** е допълнително средство за изграждане на доверие. Комисията възнамерява да продължи да улеснява участието на Турция в следващото поколение програми на ЕС, като например „Еразъм +“, „Хоризонт Европа“ и др., по линия на новата многогодишна финансова рамка. Комисията запазва готовност да предоставя съвети на Турция относно спецификата на оставащите критерии, определени в пътната карта за либерализиране на визовия режим.

Ако обаче Турция не напредва конструктивно в изграждането на истинско партньорство с ЕС, а вместо това възобнови едностранните действия или провокации в нарушение на международното право, целящи да навредят на интересите на ЕС и неговите държави членки, по-специално в Източното Средиземноморие, следва да се поясни, че това ще има **политически и икономически последици**, както е посочено в доклада. По-нататъшните мерки на ЕС следва да бъдат целенасочени, пропорционални и обратими, така че да се приспособяват към ситуацията и равнището на заплахата или на предизвикателство по възможно най-добрия начин, да стимулират връщането към подход на сътрудничество и да избягват отрицателна ескалация.

Освен спирането на действието на елементите от предложението за конструктивно сътрудничество, посочено по-горе, следва да предвидим интелигентни, мащабируеми, но и обратими **ограничителни мерки** въз основа на действащите мерки. Те постепенно биха могли да включват:

1. Приемането на **допълнителните вписвания**, по които вече беше постигнато съгласие на декемврийското заседание на Европейския съвет.
2. Ограничителните мерки, приети по действащите рамки за санкции, биха могли да бъдат **засилени** и би могло да се обмисли включването на юридически лица.
3. Допълнителни ограничения на **икономическото сътрудничество между ЕС и Турция**, включително по отношение на операциите на Европейската инвестиционна банка и други финансови институции.
4. Мерки, **насочени към други сектори**, важни за турската икономика, като забрана за предоставяне на туристически услуги, препоръки от държавите членки да не се пътува до Турция и др.
5. Допълнителни мерки на ЕС в **енергетиката и свързаните с нея сектори**, като забрани за внос/износ на определени стоки и технологии.

Не на последно място и в съответствие със заключенията на Европейския съвет от декември 2020 г. Комисията бързо ще подготви и варианти, за да продължи **финансирането за бежанците и приемните общности** в Турция. Като се имат предвид сериозните нужди на място и значителната тежест, която Турция продължава да понася в това отношение, това финансиране е европейска инвестиция в стабилността и солидарността. В наш интерес е наистина да надграждаме успехите от последните години.